

नायक्स ट्युटोरिअल्स

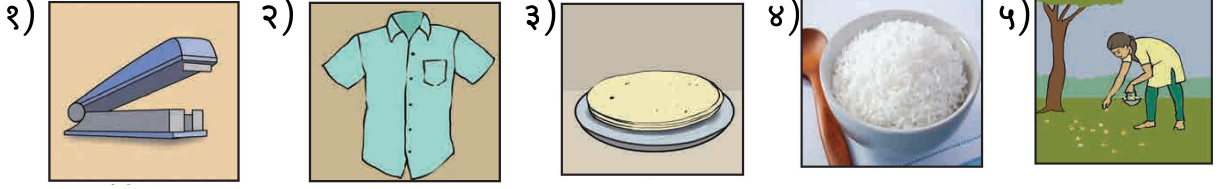
नमुना प्रश्नपत्रिका क्र - २
संस्कृत संपूर्णम्

गुण ४- ८०
वेळ ४- ३ तास

इयत्ता ४- १० वी

विभाग १: सुगमसंस्कृतम् ।

प्रश्न .१ .अ) चित्रं दृष्ट्वा नामानि लिखत । (५तः४)

आ) सङ्ख्या: अक्षरैः /अङ्कैः लिखत । (३तः२) २

(१) एकोनविंशतिः (२) षडशीतिः (३) ९५

इ) समय - स्तम्भमेलनं कुरुत । २

अ	आ
१) पञ्चोन - द्वादशवादनम्	७ . २०
२) पञ्चविंशत्यधिक - द्वादशवादनम्	११ . ५५
३) पञ्चाधिक - द्वादशवादनम्	२ . २५
४) विंशत्यधिक - सप्तवादनम्	१२ . ०५

विभाग २ : गद्यम्

प्रश्न .२ .अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । ७

भारतस्य दक्षिणदिशि केरलप्रदेशे आलुवा नगरस्य समीपं 'कालडि' नाम ग्रामः । सः ग्राम पूर्णानदीतीरे वर्तते । तत्र जगद्गुरोः शङ्कराचार्यस्य जन्म ख्रिस्ताब्दे अष्टमे शतके अभवत् । तस्य पिता शिवगुरुः माता आर्याम्बा चास्ताम् । बाल्ये एव तस्य पिता शिवगुरुः दिवङ्गतः । तस्माद् मातैव पुत्रस्य पालनम् अकरोत् । पञ्चमे वयसि उपनीतः सः पठनार्थं गुरुमुपागच्छत् । तत्र वेद - वेदाङ्गानि, विविधशास्त्राणि च असाधारणवेगेन बालकोऽयम् अधीतवान् । पठनादिकं समाप्य शङ्करः गृहं प्रत्यागतवान् । गृहं प्राप्य मातृसेवाम् आरभत च । माता आर्याम्बा पुत्रस्य विवाहविषये सदैव चिन्तयति स्म । परन्तु मनसा वचसा कर्मणा च विरक्तः शङ्करः सन्यासार्थम् अनुमतिं प्रार्थयत् । शङ्करस्य ऐहिकविषयेषु अरुचिं दृष्ट्वा आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता ।

१) अवबोधनम् (४ तः३) ३

अ) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

१) आर्याम्बा चिन्तामग्ना जाता यतः - ।

(शङ्करः ऐहिकविषयेषु अरुचिं प्रदर्शयत् । / शङ्करः ऐहिकविषयेषु रूचिं प्रदर्शयत् ।)

आ) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

गुरुमुपागम्य शङ्करः किम् अधीतवान् ?

इ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं/असत्यं इति लिखत ।

शङ्करः अतीव मूढः बालकः ।

ई) एषः गद्यांशः कस्मात् पाठात् उद्धृतः ?

२) शब्दज्ञानम् । (३तः२) २

अ) गद्यांशात् द्वे ल्यबन्त अव्यये चित्वा लिखत ।

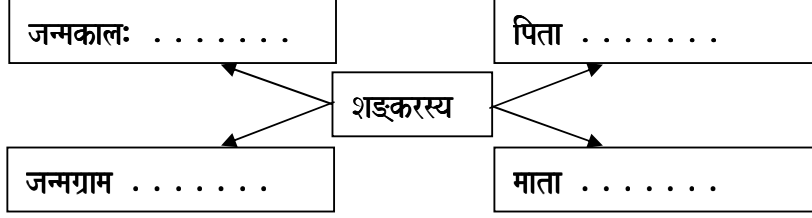
आ) प्रश्ननिर्माणं कुरुत - मात्रा शङ्करः आदिष्टः ।

इ) उत्तरपदं लिखत ।

१) चास्ताम् = च + । २) बालकोऽयम् = बालकः + ।

३) पृथक्करणम् । जालरेखाचित्रम् पुरयत ।

२

प्रश्न . २ . आ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

सर्कसस्वामिनः विवशता मया अवगता । यदृच्छया प्राप्तः अयं परोपकारस्य अवसरः इति मत्वा तस्य साहाय्यं करणीयमिति मया निश्चितम् । भल्लूकवेषे अब्दुलः शोभेत इति मत्वा सः भल्लूकपात्रे नियोजितः । व्याघ्रस्य अभिनयार्थम् अहं स्वयमेव सिद्धः । एवं पात्रयोजना निर्धारिता ।

कार्यक्रमात् प्रागेव अहं तथा अब्दुलः व्याघ्रभल्लूकवेषौ धृत्वा स्वपञ्जरयोः समुपस्थितौ । मम पञ्जरस्य पुरतः एव अधिकः सम्पर्दः जातः । यावच्छक्यम् अहं जनान् रञ्जयितुं प्रयत्नवान् किन्तु जनाः न सन्तुष्टाः । “किमयं व्याघ्रः ? कृशोऽयम्” इति उपहासेन अवदन् । तदा एव एका महिला स्वपुत्रेण सह व्याघ्रं द्रष्टुम् आगता । मम गर्जनया बालः भीतः अतः सा माता मयि पाषाणखण्डान् अक्षिपत् । तदा वेदनया बाधितः अहं क्षणं यावत् व्याघ्रः न वदति इति विस्मृत्य अवदम्,

“दृष्ट्वा पञ्जरस्थितान् व्याघ्रान्, महिलाः क्षिपन्ति पाषाणखण्डान् ।”

मम वाक्यसमाप्तेः पूर्वमेव व्याघ्रस्य मनुष्यवाण्या भाषणेन मूर्च्छिता सा महिला ‘भूतोऽयं भूत’...इति उच्चैः आक्रोशन्ती भूमौ पतिता । मम पुत्रः राघुः अपि एकवारं पञ्जरसमीपम् आगत्य, “आप्या ! चायं पातुम् इच्छति किम् ?” इति यदा पृष्टवान् तदा प्रेक्षकाः सम्भ्रान्ताः एव ।

१) अवबोधनम् (४ तः ३)

३

अ) उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत ।

१) जनाः व्याघ्रात् न सन्तुष्टाः यतः - ।

(१) जनाः सिंहं द्रष्टुम् इच्छन्ति । (२) व्याघ्रः अतीव कृशः आसीत् । (३) व्याघ्रः मनोरञ्जनं न करोति ।

आ) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

महिला केन कारणेन मूर्च्छिता ?

इ) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं/असत्यं इति लिखत ।

अब्दुलः व्याघ्रस्य अभिनयार्थं सिद्धम् ।

ई) कः कं वदति ?

“चायं पातुम् इच्छति किम् ?

२) शब्दज्ञानम् । (३तः २)

२

अ) प्रश्ननिर्माणं कुरुत ।

भल्लूकवेषे अब्दुलः शोभेत ।

आ) वाक्यस्य लकारं लिखत - माता मयि पाषाणखण्डान् अक्षिपत् ।

इ) सन्धिविग्रहं कुरुत । कृशोऽयम् = +

३) पृथक्करणम् ।

२

गद्यांशस्य आधारेण घटनाः क्रमेण योजयत ।

- १) माता व्याघ्रे पाषाणखण्डान् अक्षिपत् ।
- २) व्याघ्रस्य पुरतः सम्मर्दः जातः ।
- ३) व्याघ्रस्य मनुष्यवाण्या भाषणेन महिला मूर्छिता ।
- ४) व्याघ्रस्य गर्जनया बालः भीतः ।

प्रश्न .२ .इ) माध्यमभाषया सरलार्थं लिखत । (२तः१)

४

- १) शक्रः - महत्तरां भिक्षां याचे ।
कर्णः - महत्तरां भिक्षां भवते प्रदास्ये । गोसहस्रं ददामि ।
शक्रः - गोसहस्रमिति ? मुहूर्तकं क्षीरं पिबामि । नेच्छामि कर्ण, नेच्छामि ।
कर्णः - किं नेच्छति भवान्? अपर्याप्तं कनकं दास्यामि ।
- २) रदनिका - एतेन प्रतिवेशिक-दारकस्य सुवर्णशकटिकया क्रीडितम्, तेन च सा नीता, ततः पुनस्तां याचते ततो मया इयं मृत्तिकाशकटिका कृत्वा दत्ता । ततो भणति.. 'रदनिके! किं मम एतया मृत्तिका-शकटिकया, तामेव सौवर्णशकटिकां देहि' इति ।
वसन्तसेना - हा धिक्, हा धिक् । मा रुदिहि, तद् गृहाणैतमलङ्कारम्, सौवर्णशकटिकां घटय ।
(इति दारकमादाय निष्क्रान्ता रदनिका ।)

ई) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (३तः२)

२

- १) सर्कसस्वामी किमर्थं चिमणरावं प्रति आगतः ?
- २) महर्षिः कणादः परमाणुविषये किं प्रतिपादितवान् ? ।
- ३) काकेन कः उपायः उक्तः ?

विभाग ३: पद्यम्

प्रश्न .३ .अ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

१) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत । (३तः२)

२

प्रथमवयसि पीतं तोयमल्यं स्मरन्तः
शिरसि निहितभारा नारिकेला नराणाम् ।
ददति जलमनल्पास्वादमाजीवितान्तं
न हि कृतमुपकारं साधवो विस्मरन्ति ॥
यथा चतुर्भिः कनकं परीक्षते निघर्षणच्छेदनतापताडनैः ।
तथा चतुर्भिः पुरुषं परीक्षते श्रुतेनशीलेनगुणेन कर्मणा ॥

क) पूर्णवाक्येन उत्तरं लिखत ।

साधवः किं न विस्मरन्ति ?

ख) चतुर्थपदं लिखत ।

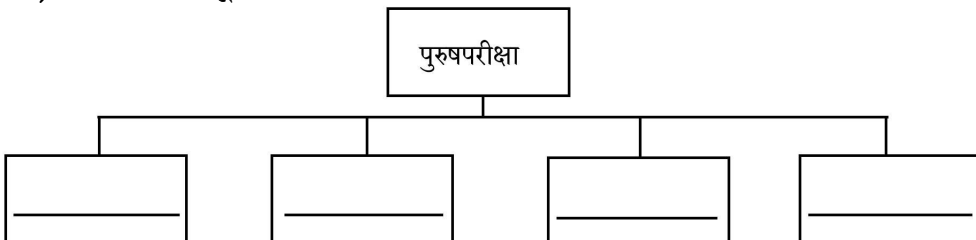
अल्पम् : तोयम् :: कृतम् ::

ग) सन्धिविग्रहं कुरुत ।

१) जलमनल्पास्वादम् =+.....।

२) जालरेखाचित्रं पूरयत ।

२

आ) माध्यमभाषया उत्तरं लिखत । (२तः१) २
१) मनुष्यः स्वकर्मणः किदृशं फलं लभते ?
२) 'येन केन प्रकारेण' इति उक्ति स्पष्टिकुरुत ।

इ) पद्ये शुद्धे पूर्णे च लिखत । (क,ख तः १, /ग,घ तः १)
१) (क) विद्या पशुः॥ अथवा (ख) अयं निर्धनो वा ॥
२) (ग) यत्र दुमायते ॥ अथवा (घ) तावद् यथोचितम् ॥

ई) अन्वयं लिखत । (३तः२)
. आत्मनः मुखदोषेण । तत्र न बध्यन्ते । (अतः) सर्वार्थसाधनम् ।

उ) सरलार्थं लिखत । (३तः२) ४
१) मनुजा वाचनेनैव बोधन्ते विषयान् बहून् ॥
दक्षा भवन्ति कार्येषु वाचनेन बहुश्रुताः ॥
२) एकीभूय यथा सर्वे वर्णाः गच्छन्ति शुक्लताम् ॥
तथा सम्भूय शंसन्ति धर्मा मानवतागुणम् ॥
३) वाल्मीकिव्यासबाणाद्याः प्राचीनाः कविपण्डिताः ॥
तान् शिक्षयन्ति सततं ये सदा वाचने रताः ॥

विभाग ४ : लेखनकौशलम्

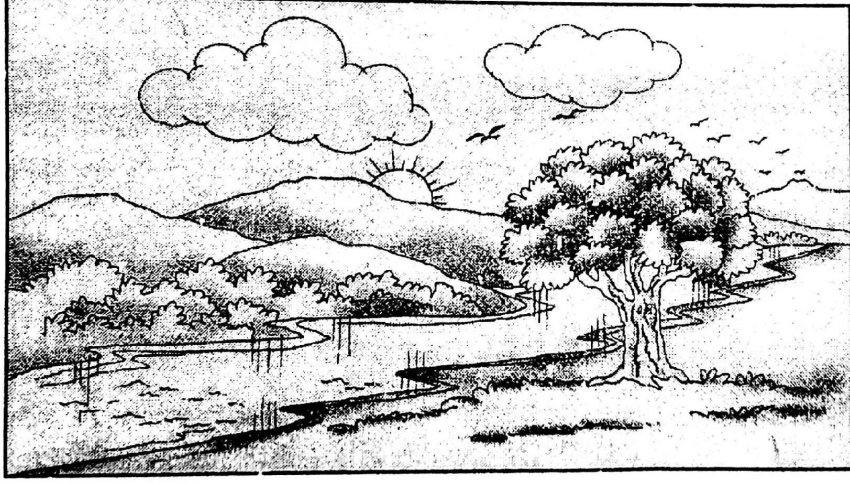
प्रश्न .४ .अ) धातूनाम् /अव्ययानाम् उपयोगं कृत्वाः वाक्यनिर्माणं कुरुत (६तः४) ४
१) बहिः २) विना ३)स्निह् (४ प .प) ४) समीपे
५) रूच -रोच (१आ .प) ६) गम् - गच्छ (१प .प)

अथवा

संस्कृतानुवादं कुरुत । (६तः४) ४
1) Narendra modi is the prime minister of india. १) नरेंद्र मोदी भारताचे पंतप्रधान आहेत .
2) Police stops the vehicle. २) पोलिसांनी वाहन थांबवले .
3) The farmer ploughs the field. ३) शेतकरी शेताची नांगरणी करतो .
4) Behind the Temple there is mountain. ४) मंदिराच्या मागे डोंगर आहे .
5) River water is clean. ५) नदीचे पाणी स्वच्छ आहे
6) Rahul is searching the file. ६) राहुल फाईल शोधत आहे .

आ) ५/७ वाक्यात्मकं निबन्धं लिखत । (३ तः१) ५
१) मम प्रिय उत्सवः। २) मम प्रियः कवि । ३) मम प्रियं पुस्तकम् ।
अथवा

मञ्जूषातः उचितशब्दान् चित्वा ५-६ वाक्यत्मकं चित्रवर्णनं कुरुत ।

(मञ्जूषा - सूर्यः, पर्वतः, वृक्षः, नदी, जलम्, उदयति, खगः, मेघाः, गुल्मकम्)

पञ्चमः विभागः भाषाभ्यासः ।

प्रश्न .५) अ) तालिका पूर्तिं कुरुत ।

(१) नामतालिका पूरयत । (६ तः ४)

ए . व	द्वि . व	ब . व	विभक्ति
.....	राजभ्यः	चतुर्थी
.....	श्रीमतोः	षष्ठी
वाचि	सप्तमी

(२) सर्वनाम तालिका पूरयत (६ तः ४)

ए . व	द्वि . व	ब . व	विभक्ति
अनया	तृतीया
.....	भवन्तौ	द्वितीया
.....	अस्मत्	पञ्चमी

(३) क्रियापदतालिका पूरयत (६ तः ४)

ए . व	द्वि . व	ब . व	पुरुष	लकार
भवेत्	प्र . पु	लिङ्
पूजयसे	म . पु	लट्
.....	करवाम	उ . पु	लोट्

(४) धातुसाधित विशेषण तालिका (६ तः ४)

धातुः	क्त	क्तवतु	कृत्याः	शत्रु / शानच
ज्ञा (९ आप)	ज्ञातव्यः	जानन् / जानानः
प्रच्छ - पृच्छ (६ प . प)	पृष्टः	पृष्टवान्
आ + रूह + रोह (१ प . प)	आरूढः	आरोहणीयः

- आ) निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत | (४ तः ३) ९
- १) योग्यं रूपं लिखित्वा रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत । (५तः३) ३
- क) माता (५) मम युतकं प्रक्षलितवती । (आवृत्तिवाचकम्)
- ख) भगवताः व्यासेन (१८) पुराणनि रचितानि । (संख्यावाचकम्)
- ग) पौषमासः संवत्सरस्य (१०) मासः । (क्रमवाचकम्)
- घ) अस्माकं कुटुम्बं संवत्सरस्य (१) पर्यटनार्थं गच्छति । (आवृत्तिवाचकम्)
- ङ) (३) महिलाः जलमाहर्तुं गच्छन्ति । (सङ्ख्यावाचकम्)

- २) समासानां तालिकापूर्तिं कुरुत | (५ तः ३) ३

समास	विग्रहवाक्यम्	समासनाम
शुकसारिकाः	इतरेतर-द्वन्द्वः ।
.	भारतः नाम देशः	कर्मधारयः ।
अपरिचितः	न परिचितः ।
विद्याविहीनः	तृतीया - तत्पुरुष ।
.	क्षेत्रस्यपतिः	षष्ठी - तत्पुरुष ।

- ३) समानार्थकशब्दान् / विरुद्धार्थकशब्दान् लिखत | (५ तः ३) ३
१. सदगुणाः × | २. नभः = |
३. विपुलम् × | ४. पिता = |
५. समानः × |

- ४) सूचनानुसारं कृतीः कुरुत | (५ तः ३) ३
- १) त्वं धनुः त्यज | ('त्वं' स्थाने 'भवान्' योजयत)
- २) जनाः न सन्तुष्टाः | (एकवचने लिखत)
- ३) किं दृष्टं त्वया ? | (वाच्यपरिवर्तनं कुरुत)
- ४) जनाः वन्यपशून् द्रष्टुम् आगच्छन्ति स्म | (स्म निष्कासयत !)
- ५) मृगः प्रत्यहं तत्र गत्वा सस्यम् अखादत् | (पुर्वकालवाचकं - त्वान्त - अव्ययं निष्कासयत)

षष्ठः विभाग - अपठितम् ।

- प्रश्न . ६ . अ) गद्यांशंपठित्वानिर्दिष्टाः कृतीः कुरुत । (६तः४) ४

भारतीय-स्वातन्त्र्यसैनिकानां मध्ये अग्रेसरा मादामकाम-महोदय मुम्बई नगरे, परसीकपरिवारे १८६१ तमे ख्रिस्ताब्दे जनिम् अलभत । सा अतीव मेधाविनी आसीत् । तदा भारते आङ्गलशासकानां दमननीतिः असहया जाता आसीत् । अतः भारतीयाः स्वातन्त्र्यार्थं यथाशक्ति प्रयत्नशीलाः आसन् । स्वातन्त्र्यङ्ग्रामे मादामकामायाः सहभागः अपि लक्षणीयः । भारतदेशः कथं स्वतन्त्रः भवेत् इति तस्याः महती चिन्ता । एतदर्थं लोकजागरणम् अत्यावश्यकम् इति सा अमन्यत । तदर्थं भाषण -लेखन - प्रकाशन -द्वारा सा लोकजागरणं प्रारभत ।

- १) पूर्णवाक्येन उत्तरत - मादामकामा - महोदया कुत्रजनिम् अलभत ?
- २) प्रातिपदिकं लिखत - (क) भारतीयाः । (ख) सा ।
- ३) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं / असत्यं लिखत ।
मादाम कामा अतीव हठाग्रही आसीत् ।
- ४) माध्यमाभाषया सरलार्थं लिखत
भारतदेशः कथं स्वतन्त्रः भवेत् इति तस्याः महती चिन्ता ।
- ५) गद्यांशात् दवे सप्तमीविभक्तन्तपदे लिखत -, ।

६) कारकपरिचयं कुरुत । स्वातन्त्र्यङ्ग्रामे मादामकामायाः सहभागः अपि लक्षणीयः ।

आ) पद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।

२

यः स्वभावः हि यस्य अस्ति सः नित्यं दुरतिक्रमः ।

श्वानं यदि क्रियते राजा सः किं न अश्नाति उपानहम् ॥

१) पूर्णवाक्येन उत्तरत । (२तः१)

(क) स्वभावः नित्यं किदृशम् अस्ति ?

(ख) श्वानं किम् अश्नाति ?

२) गद्यांशात् चित्वा समानर्थकं पदं लिखत - सारमेयः ।

इ) पद्यांशं पठित्वाजालरेखाचित्रं पूरयत ।

२

रविः चन्द्रः घनाः वृक्षाः नदी गावः च सज्जनाः ।

एते परोपकाराय लोके देवेन निर्मिताः ॥

